

POSTANOWIENIE

21 grudnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczak

na posiedzeniu niejawnym 21 grudnia 2023 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa M. Z. i P. Z.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zasądzenie i ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z 31 marca 2022 r., I ACa 599/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. obciąża kosztami postępowania kasacyjnego pozwanego, pozostawiając ich wyliczenie referendarzowi sądowemu.**

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w

skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (przyczyn kasacyjnych).

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca Bank S.A. w W. wskazała na występowanie w sprawie licznych istotnych zagadnień prawnych, związanych m.in. z istnieniem interesu prawnego w sprawie o ustalenie, jeżeli stronie powodowej przysługuje dalej idące roszczenie o zapłatę, oceną abuzywności klauzul ryzyka walutowego i klauzul przeliczeniowych w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą, kwalifikacją klauzul przeliczeniowych jako określających główne świadczenia stron umowy kredytu, skutkami stwierdzenia abuzywności klauzuli przeliczeniowej, w tym rolę, jaką winien odgrywać w tej mierze art. 316 k.p.c., jak również zasada proporcjonalności, równości i pewności prawa, dopuszczalnością stwierdzenia upadku umowy mimo zaniechania pouczenia konsumenta o skutkach takiego upadku oraz dopuszczalnością wykładni postanowień umowy z pominięciem klauzuli spreadu, z odwołaniem się do art. 358 § 2 k.c. bądź przepisów innych ustaw. Wskazała również – w zbliżonym kontekście – na potrzebę wykładni licznych przepisów ustaw i przepisów dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95, s. 29, dalej – „dyrektywa 93/13”).

Powołanie się na istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on precedensowy (nowy) charakter lub znaczenie dla rozwoju prawa. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych przepisów prawa i zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą; konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego rozbieżnych ocen (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14).

W celu uzasadnienia potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów

(art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) konieczne jest natomiast wykazanie, że określony przepis prawa lub zespół tych przepisów, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w judykaturze w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08 i z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07).

Bliższa analiza wniosku nie pozwalała uznać, aby w sprawie zakończonej zaskarżonym wyrokiem wystąpiły powołane przyczyny kasacyjne.

Przytoczone we wniosku wątpliwości w zestawieniu z zarzutami skargi i przedmiotem postępowania przed Sądami *meriti* odnosiły się do konsekwencji zawarcia w umowie kredytowej powiązanej z walutą obcą (frankiem szwajcarskim) postanowień umownych wyrażających ryzyko walutowe i odsyłających do tabel kursowych banku przy przeliczeniu waluty obcej na złote polskie i odwrotnie. Problematyka ta była wielokrotnie podejmowana w nowszej judykaturze Sądu Najwyższego w odniesieniu do zbliżonych treści umów kredytowych.

W judykaturze tej wyjaśniono w szczególności, że określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą z odwołaniem do kursu waluty obcej ustalanego jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów jego oznaczania, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu. W konsekwencji postanowienia takie są niedopuszczalne jako kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a ich bezskuteczność – niezależnie od dalszych postanowień umowy, w tym wyrażających ryzyko walutowe – może prowadzić do upadku umowy w całości (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z dnia 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3629/22 oraz powołane tam dalsze orzecznictwo). Klauzule spreadowe (kursowe) i klauzule ryzyka walutowego są przy tym ściśle ze sobą związane, ponieważ klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej sposób

przeliczenia zobowiązań stron w celu ustalenia ich wysokości (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22 i z dnia 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22). Okoliczność, że zgodnie z art. 111 ust. 1 pkt 4 pr. bank. banki są zobowiązane do ogłaszania w sposób ogólnie dostępny stosowanych kursów walutowych nie oznacza przy tym, że warunki umowne odsyłające do kursu stosowanego przez bank (tabelarycznego) odzwierciedlają przepis ustawy w rozumieniu art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13. Wyjątek określony w tym przepisie wymaga, aby konkretny warunek umowny odzwierciedlał treść przepisu prawa mającego zastosowanie między umawiającymi się stronami niezależnie od ich wyboru, ewentualnie mającego domyślne zastosowanie w braku odmiennego uzgodnienia między stronami, przy czym należy go interpretować ściśle (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 21 grudnia 2021 r., C-243/20, *DP i SG przeciwko Trapeza Peiraios AE*, ECLI:EU:C:2021:1045 i powołane tam dalsze orzecznictwo).

W orzecznictwie wskazano także, iż abuzywny charakter można przypisać również klauzuli ryzyka walutowego, jeżeli nakłada ona na kredytobiorcę nieograniczone, względnie nieproporcjonalne ryzyko walutowe (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22). Wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu powiązanego z walutą obcą, do czego prowadziłaby dalsza realizacja udzielonego kredytu jako złotowego, niezależnie od mechanizmu oprocentowania tego kredytu, byłoby natomiast równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż umowę taką należałoby uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, co prowadzi do wniosku, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe i przemawia za jej całkowitą nieważnością (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20). Stanowisko to zostało podzielone w licznych późniejszych rozstrzygnięciach Sądu Najwyższego (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD 2022, nr D, poz. 45, z dnia 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, z dnia 25 maja 2023 r., II CSKP 1311/22 i z dnia 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, a także – odpowiednio – wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja

2022 r., II CSKP 405/22, z dnia 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2022 r., I CSK 2237/22 i powołane tam dalsze orzecznictwo).

W zakresie, w jakim wniosek nawiązywał do dopuszczalności substytucji nieuczciwych klauzul przeliczeniowych (kursowych) przez odwołanie do kursu średniego Narodowego Banku Polskiego na podstawie art. 358 § 2 k.c., względnie przepisów innych ustaw, wywody skarżącej nie uwzględniały koniecznego warunku tego rodzaju zastąpienia, zgodnie z którym – w świetle utrwalonego orzecznictwa – wchodzi ono w rachubę tylko wtedy, gdyby jego brak narażał konsumenta, przez upadek umowy w całości, na szczególnie niekorzystne skutki, przy czym decydujące w tym zakresie jest zdanie konsumenta (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22 i przywołane tam orzecznictwo). Na niedopuszczalność zastąpienia niedozwolonych postanowień umownych odsyłających do kursu waluty obcej wynikającego z tabeli bankowej odesłaniem do kursu średniego waluty obcej ustalanego przez Narodowy Bank Polski zwraca się konsekwentnie uwagę w nowszej judykaturze (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22; zob. też wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22, z dnia 20 maja 2022 r., II CSKP 403/22, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 2023 r., I CSK 4312/22). Na pogląd ten nie rzutuje akcentowana we wniosku konieczność uwzględniania przez sąd stanu prawnego na dzień zamknięcia rozprawy (art. 316 k.p.c.), mając chociażby względzie, że stosowanie tego przepisu każdorazowo zakłada konieczność odwołania się do relewantnych norm międzyczasowych.

Pogląd prezentowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego koresponduje z wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 16 marca 2023 r., C-6/22, *M.B., U.B., M.B. przeciwko X S.A.*, ECLI:EU:C:2023:216, w którego sentencji stwierdzono m.in., że przepisy dyrektywy 93/13/EWG stoją na przeszkodzie temu, by sąd krajowy po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem mógł zarządzić lukom wynikającym z usunięcia nieuczciwego warunku zawartego w tej umowie poprzez zastosowanie przepisów prawa krajowego, które mogłyby mieć zastosowanie do rozważanej

umowy tylko odpowiednio lub przez analogię i które odzwierciedlają regułę obowiązującą w krajowym prawie zobowiązań. W wyroku tym przyjęto również, że sąd krajowy nie może odmówić unieważnienia umowy – jeżeli po eliminacji postanowień abuzywnych nie może ona zostać utrzymana zgodnie z przepisami prawa krajowego – jeżeli konsument w sposób wyraźny się o to zwrócił. We wcześniejszym wyroku z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20, *M.P., B.P. przeciwko „A.”*, ECLI:EU:C:2021:934, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jednoznacznie wykluczył natomiast dokonywanie przez sąd krajowy takiej wykładni umowy, która zmierzałaby do łagodzenia nieuczciwego charakteru postanowienia umownego, nawet jeżeli wykładnia taka odpowiadałaby wspólnej woli stron.

Problem obowiązku informacyjnego spoczywającego na sędzie w związku z możliwością upadku umowy po stwierdzeniu abuzywności jej postanowień został wyczerpująco przedstawiony w motywach uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56. Aplikacja sformułowanych w tej uchwale dyrektyw w konkretnych sprawach stanowi domenę sądów *meriti* i nie stwarza podstaw do rozważań w płaszczyźnie przyczyn kasacyjnych określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 lub 2 k.p.c. Niezależnie od tego, z wniosku nie wynikało, w jaki sposób zaniechanie udzielenia konsumentom właściwej informacji miałoby przełożyć się na wynik postępowania kasacyjnego z uwzględnieniem stanowiska wyrażonego w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 15 czerwca 2023 r., C-520/21, *Arkadiusz Szczęśniak przeciwko mBank S.A.*, ECLI:EU:C:2023:478. Przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego była już również kwestia wpływu aneksowania umowy kredytu na pierwotną abuzywność jej postanowień (por. np. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22).

Interes prawny będący przesłanką powództwa o ustalenie prawa lub stosunku prawnego (art. 189 k.p.c.) należy ujmować w sposób elastyczny, z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia wszechstronnej ochrony sądowej. O jego braku – w zestawieniu z powództwem o zasądzenie świadczenia – można zatem mówić tylko wtedy, gdy wytaczając powództwo o zasądzenie świadczenia powód może uzyskać to wszystko, do czego zmierza powództwo o ustalenie prawa lub

stosunku prawnego, z uwzględnieniem charakteru prawnego wyroku uwzględniającego powództwo o ustalenie i jego procesowych skutków, w szczególności granic prawomocności materialnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2022 r., II CSKP 87/22 i powołane tam orzecznictwo). Interes prawny może w szczególności polegać na dążeniu do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia o istnieniu lub nieistnieniu stosunku prawnego stanowiącego potencjalne źródło wielu roszczeń, czego nie zapewnia wyrok uwzględniający powództwo o zasądzenie świadczenia. Możliwość dochodzenia roszczenia o zwrot zapłaconych rat kredytu nie uchyla zatem interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego w związku z twierdzoną nieważnością umowy kredytu, ponieważ ewentualny wyrok zasądzający świadczenie restytucyjne na rzecz kredytobiorcy, oparty na incydentalnym zbadaniu ważności umowy kredytu, nie rozstrzygałby – ze skutkami określonymi w art. 365 k.p.c. – o tym, czy stosunek prawny kredytu został skutecznie nawiązany i stwarzał ważną podstawę świadczeń realizowanych na jego podstawie, czego znaczenie może wykraczać poza ocenę zasadności roszczenia restytucyjnego podnoszonego przez klienta wobec banku.

W tym stanie rzeczy nie można było uznać, aby wywody wniosku – w zestawieniu z powołanym orzecznictwem unijnym i krajowym – ujawniały potrzebę kolejnej wypowiedzi Sądu Najwyższego w objętej nimi materii.

Ubocznie natomiast należało zauważyć, że złożony *in casu* wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania obejmował kilkadziesiąt stron wywodów, sporządzonych zagęszczonym komputeropisem, powielających nierzadko w istocie te same twierdzenia i argumenty, ujmowane z punktu widzenia odmiennych przyczyn kasacyjnych. Wywód o takim charakterze nie przydaje mocy wnioskowi o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania; przeciwnie – z racji swojej obszerności odbiera mu walory poznawcze, argumentacyjne i nierzadko procesową skuteczność, tym bardziej, jeżeli podnoszone w nim kwestie prawne – analogiczne do pojawiających się na kanwie innych sporów dotyczących umów kredytu powiązanych z walutą obcą – nie stanowią *novum* i są przedmiotem obszernego – i znanego Sądowi Najwyższemu – orzecznictwa.

Należało tym samym odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2, art. 98 § 1-1¹, art. 108 § 1, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

(r.g.)

[ms]